

החוקר הייבסקי התעניין אצל החסיד
לפשוט שמו החדש של הנימוח, והגיב:

יוסף יצחק? אנחנו מכירים היטב!

לקט סיפורים שסיפר אחד מזקני החסידים, המתאר
בגוונים חיים את חיי מסירות הנפש ואת הווי החסידים
מאחורי מסך הברזל << מוגש לחג הגאולה, י"ב תמוז

מאת ארי רובין

'חוש שישי' בכשרות

בעיירה ראמן התגורר חסיד בשם יחזקאל גרינפרס. ר' יחזקאל סחר בנפט, ובעקבות כך נעשה גביר גדול, הוא היה מפזר כסף רב לצדקה והחזיק על חשבונו 'חדר' בעיירה, וכן מקווה ו'כלי' קודש נוספים.

ר' יחזקאל היה יהודי מיוחד; את עבודתו הכבירה עשה ללא שום 'בליטות', אלא באופן של הצנע לכת.

הנה דוגמה לדבר: שנה אחת בסעודה המפסקת בערב יום כיפור, ישב ר' יחזקאל עם משפחתו סביב השולחן בשעה שהגישו מרק עוף. ר' יחזקאל הביט במרק ושאל האם הייתה 'שאלה' על כשרותו של העוף. אשתו השיבה שאינה יודעת, אך לאחר דין ודברים עם העוזרת התברר שהעוף טרף לחלוטין.

באותה סעודה מפסקת הסתפקו בני המשפחה בחלה ודבש בלבד. איש לא הבין

כיצד 'הריח' בחושיו העדינים את הבעיה
בבשר...

המקווה הציל

בהזדמנות מסוימת אירע שר' יחזקאל הציל את יהודי ראמן ממוות, ומעשה שהיה כך היה: על יד האדיטש וראמן, שכנה עיירה רוסית בשם לעכוויצה. כיוון שהפרנסה בראמן הייתה קשה ובדוחק, חמש משפחות יהודיות מהכפר קנו משק בכפר לעכוויצה ועברו להתגורר שם. ר' יחזקאל לא חס על כספו, ובנה מקווה טהרה בעבור חמש המשפחות הבודדות שבכפר, מעשה שגרם לתמיהה בין יהודי העיירה ראמן.

תקופה לאחר מכן, בזמן מלחמת העולם הראשונה, התחוללו פרעות איומות ביהודים. כשהתקרבו הקרבות לראמן, ברחו היהודים ללעכאוויצה והתחבאו בבתי המשפחות היהודיות. בתקופה זו שימש המקווה את כל משפחות העיירה,

והתברר לכולם כי בנייתו התמוהה הועילה
עכשיו לכל יהודי האזור.

מכיוון שהכפר נחשב למקום גויי, דילגו עליו הפורעים, ובכך ניצלו יהודי ראמן.

חסיד ללא פעמון

בין החותמים על כתב ההתקשרות לאדמו"ר הריי"צ, היה הרה"ח שניאור זלמן חוסידוב, בנו של ר' שאול משה חסידוב, שזכה להימנות עוד מחסידיו של הרבי מהר"ש.

ר' זלמן חוסידוב התגורר בפולטבה והחזיק בבעלותו מפעל מצליח לייצור שמן חמניות. למרות מעמדו בקהילה החב"דית בעיר, ולמרות עושרו, היה חי בפשטות גדולה; השולחנות בביתו היו מסוג פשוט ביותר, עץ שאינו מעובד. גם בלבושיו לא התהדר; תמיד שמר על חזותו החסידי, עד שאדמו"ר הרש"ב התבטא עליו שהוא "חסיד אן א גלעקעל" [= חסיד ללא פעמון].

תמונת אילוסטרציה
מספר 'סמורקנד'

החסידים בפולטבה עזרו לר' שמואל להתאקלם בעיר, והוא החל לעבוד בתור פועל במפעל השמן של ר' זלמן חוסידוב. כעבור זמן, התמנה למנהל עבודה והפך לבן בית אצל ר' זלמן. כעבור שלוש שנים נשא ר' שמואל לאישה את בתו בתו של ר' זלמן. כך השידוך הגיע משמים...

החיים בעיר הגדולה

בשנת תר"צ נאלצו החסידים שהתגוררו בפולטבה, וביניהם משפחת קליין, לעקור את דירתם ללנינגרד, שם המצב היה קל יותר מבחינה גשמית. סיבה נוספת הייתה התגברות רדיפות השלטון כנגד החסידים, בשלה העדיפו החסידים להתגורר בערים הגדולות בהן היה קל יותר להטמע ולהעלם.

זו הסיבה שריכוז גדול של חסידים התגורר בלנינגרד. רדיפות המשטרה החשאית הלכו

בצמצום, זאת בנוסף לתנאי החיים הקשים בנסיעה כה ארוכה.

במהלך הנסיעה, עצרה הרכבת בעיר פולטבה על מנת לצייד את הקטר בפחם להמשך הנסיעה. כששמעו החסידים בעיר כי על הרכבת ישנן משפחות של פליטים יהודים, מיהרו אל התחנה כשבידיהם אוכל להחיות את נפשם של הרעבים.

ר' שמואל קליין שאל את אביו מי הם יהודים אלו הדואגים להם כל כך למרות שאינם מכירים? השיב האב, כי הם אלו חסידי ליובאוויטש. ר' שמואל שגדל בהונגריה שמע אמנם על אדמו"ר הזקן, אך לא הכיר את חסידות ליובאוויטש. כשראה את אהבת ישראל שלהם, החליט להיפרד ממשפחתו שהמשיכה להונגריה, ונשאר בפולטבה עם חסידי חב"ד. הוא ביקש להצטרף אליהם. למפרע התברר כי צעד זה הציל את חייו, שכן כעבור שנים, כל משפחתו שחזרה להונגריה נספתה בשואה, ה' יקום דמם.

השגחה פרטית ושידוך משמים

במהלך מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ד, כבשה רוסיה את המדינות הסמוכות אליה, ובניהן את הונגריה. רבים מהיהודים דוברי האידיש נחשדו בריגול על ידי חיילי הצבא הרוסי, בשל היות שפת האידיש דומה לגרמנית. השלטון החדש החליט לשלוח את החשודים בריגול אל ארץ גזירה בסיביר.

בין האסורים היה חסיד פולין בשם שמואל מנחם קליין, אשר הוגלה בעודו צעיר יחד עם אביו ואחיו.

לאחר חמש שנים, בגמר מלחמת העולם הראשונה ועם עלייתה של הממשלה הסובייטית לשלטון, הוחלט לגרש חזרה את כל האסירים שאינם אזרחי רוסיה אל ארצות מגוריהם. משפחת קליין נאלצה לחזור להונגריה, כאשר היא עושה את דרכה ברכבת על פני רוסיה. הנסיעות היו ארוכות, כך שמלאי המזון והשתיה התחלק

והתהדקו והגיעו לשיאן בשנת תרצ"ז, עם מעצרו של חסידים רבים שנעצרו באישון לילה בבתיהם. ילדי החסידים היו מסויטים בלילות מחשש שמא הלילה ילקח אביהם... בכניסה של כל בניין מגורים עמד שומר מטעם המשטרה החשאית, שהיה מדווח על הנכנסים והיוצאים, ועל כל פעילות המתרחשת בבניין.

ביתו של ר' שמואל קליין היה בקומת הקרקע, כך שניתן היה להיכנס אל הבית דרך החלון ללא רישום אצל שומר הבניין. חסידים רבים – הן כאלו שנמלטו מידי המשטרה החשאית, והן חסידים שהגיעו לעיר ולא היה להם היכן לשהות – הגיעו לבית משפחת קליין ואכלו על שולחנה. אף על המצב הקשה, תמיד היה ר' שמואל שמח וטוב לב ותפילותיו היו מתוך שמחה. אף פעם לא שכח את אחיו החסידים שנשארו בפולטבה וגוועו ברעב. הוא היה מקפיד לשלוח להם חבילות של צנימים.

המצרכים לאכילה שהיו בנמצא היו מעטים מאוד, ומוצרים רבים לא היה ניתן להשיג. לפני פסח הלך ר' שמואל לגן הבוטני, ושיחד את השומר שייתן לו לקטוף קלח חסה לצורך המרור בליל הסדר.

בערים הקטנות ובעיירות בהן התגוררו החסידים, היו כאלו שמשגיגים מעט קמח, בונים תנור עגול בחצר משותפת, ונשי החסידים היו מכינות את הלחם לבני ביתן ללא חשש פת עכור. לעומת זאת, בערים הגדולות, גם זה לא התאפשר.

בהתוועדות מאירה הארת משיח

החסיד ר' חונייך מרוזוב, שהתגורר אף הוא בלנינגרד, התנזר לגמרי מכל מאכל שהיה בו פקפוק של כשרות, ואף הידור כשרות. משום כך אכל רק ירקות, ביצים, וכיו"ב. אולם בהתוועדויות החסידיות היה אוכל ממה שהוגש לפניו.

באחת ההתוועדויות, שאלוהו החסידים כיצד מתיר הוא לעצמו בשעת ההתוועדות לאכול מכל המוגש בעוד שבביתו כמעט אינו אוכל דבר?

השיב ר' חונייך – הנה בפסח נזהרים מאוד ב'שרויה', שלא להיכשל בשום ממשות חמץ. אך הנה ביום השמיני של החג, נזהרים לאכול שרויה דווקא. מה פשר הדבר? אלא שביום האחרון של פסח מאיר גילוי משיח, וממילא אין מקום לחששות. כמו כן הוא בהתוועדות – אז מאיר גילוי משיח ולכן אין מקום לחששות.

לקפוץ מהרכבת בזמן

באחת ההתוועדויות סיפר ר' חונייך, כי פעם שלחו אדמו"ר הרש"ב בשליחות מיוחדת לברלין. בברלין הייתה קבוצת חסידי חב"ד שנראו בכל אורחותיהם כ'דייטשע אידן', ולבושיהם לפי כל כללי האופנה בעת ההיא, אך בהנהגתם היו מסורים לחלוטין לכל ענייני הרבי.

כלי התחבורה העיקרי ברוסיה היה הרכבת. לא פעם הייתה הרכבת ממשכה בנסיעתה כשהדלתות פתוחות, או אז היו הנוסעים קופצים על הרכבת תוך כדי נסיעה. מעשה זה היה נחשב למעין שובבות, כאשר אנשים חשופים ומכובדים לא היו עושים כך, אלא עולי ויורדים במתינות.

כשהגיע ר' חונייך לתחנתו בגרמניה, קפץ מהרכבת אל התחנה תוך כדי נסיעתה. ר' חונייך שבט לבבושו החסידי, הסב את תשומת לבו של אחד מחסידי חב"ד המקומיים. החסיד, שהיה נראה כ'דייטשע איד', ניגש לר' חונייך ואמר לו: במעשה כגון זה, יכול אתה לאבד את קריאת שמע הטובה ביותר שאמרת אי פעם... ר' חונייך היה מופתע: וכי מניין לו ליהודי גרמני לדעת מהו מוח שליט על הלב, וכיצד כל תנועה צריכה להיות שקולה?

עד מהרה התברר לו זהותו של היהודי-הגרמני שלפניו – אחד מחסידי אדמו"ר הרש"ב.

"תענה לי ביידיש!"

שבת אחת עצרה המשטרה החשאית את ר' שמואל קליין.

בעיצומה של השבת הוכנס לחקירה, שהתנהלה באמצעות איש יבסקציה יהודי שבצעירותו למד בישיבה, ולכן יכול היה לדבר עם ר' שמואל באידיש. על השאלות הראשונות בחקירה – מה שמו והיכן מקום מגוריו, ניסה ר' שמואל לענות ברוסית בשביל ששאר החוקרים יבינו, אך איש היבסקציה היהודי שחקר אותו, נזף בו באומרו "מה אתה מתפעל מהערלים? תענה לי באידיש!"

אנשי המשטרה החשאית ידעו שר' שמואל עומד בקשרים עם שאר החסידים בלנינגרד, נגדם יש חשדות בדבר פעילות דתית, ורצו שישמש כ'מוסר'. החוקר הסביר לר' שמואל שהם יודעים שאינו מלמד ילדים, אלא עובד ותורם למפלגה. זה שהוא מתפלל בבית הכנסת, זה כלל לא מפריע להם, אך רצונם שיסתובב בין החסידים וידווח להם מי מגיע לבית הכנסת ומה מעשיו של כל אחד.

החוקרים אף איימו על ר' שמואל שאם לא יקבל את הצעתם, יישלח לסיביר. ר'

שמואל לא חשב לרגע למסור את חבריו החסידים לידי הצוררים, והודיע להם נחרצות כי הוא אינו מוכן לעשות זאת לעולם ואיזימיהם לא מפחידים אותו. הוא היה כבר בסיביר, ואם צריך הוא מוכן למסור נפשו ולנסוע עוד פעם.

כשראה החוקר היהודי כי אינו יכול לו, ויותר על תוכניתו, אך דרש שר' שמואל יחתום על הצהרה בה הוא מתחייב לא לספר דבר מכל מה שהתרחש במהלך החקירה. ר' שמואל הסכים, אך הבהיר לחוקר שלא יוכל לחתום על המסמך עד לצאת השבת. איש היבסקציה היהודי יצא מכליו והחל מקלל אותו באידיש כשהוא מוסיף: "איך אתה יכול? אתה הרי נמצא ב'מקום סכנה'! (באמרו זאת בלשון הקודש)!"

לכסוף חיכה עד לצאת השבת, אז חתם ר' שמואל על המסמך ושב לביתו.

מכירים את הסבא...

בחלופ שנים, בשנת תש"כ, נולד לר' שמואל נכד, בן לבנו ר' שניאור זלמן, הנכד נקרא 'יוסף יצחק' על שם אדמו"ר הרי"צ. המשטרה החשאית, שעקבה כל העת אחרי כל דבר הקשור ל'שניאורסאהן', זימנה לחקירה את אחד מידידיו של אבי הבן. החוקר שאל כיצד קראו לתינוק, והחסיד שלא רצה למסור את אחיו החסידים, השיב שהוא זוכר שהתינוק נקרא על שם סבו, או משהו בדומה לכך, וכמדומה שהיה זה יוסף יצחק. בשומעו זאת אמר החוקר: "אנחנו יודעים טוב טוב על איזה סבא אתה מדבר..."

היהלומים האמיתיים

ר' זלמן, בנו של ר' שמואל, היה שרוי תמיד בשמחה על אף מצבו הדחוק.

באותה עת שווי הרובל לא היה יציב, ואנשים בעלי רכוש מזומן יכלו למצוא יום אחד את עצמם עניים מרודים. בשל כך, רצו כמה ממכריו היהודים להמיר את כספם ביהלומים, על מנת להבטיח את ערך כספם. היו אלה יהודים ממשפחות של בני חסידים שנסחפו ברוח הזמן ופרקו עול תורה ומצוות. יהודים אלה נשארו בכל זאת בתוך הקהילה החסידית, ואף היו משתתפים מידי פעם בהתוועדויות. כמה מהם שראו את שמחתו של ר' זלמן, לא העלו בדעתם שניתן להיות בשמחה למרות עוני שכזה, והיו בטוחים שהוא מחביא בביתו אוצר של יהלומים.

יום אחד בשעת התוועדות, שאלו את ר' זלמן היכן היהלומים שלו, בתקווה שייתן להם להמיר את כספם.

ר' זלמן הצביע על ילדיו ואמר: אלו היהלומים שיש לי.

מסירות נפש על מקווה

עבודתו של ר' זלמן הייתה בייצור שלטים. היה בעבודה זו יתרון, בכך שעבד כעצמאי, וכך יכול היה להישמר בקלות מחילול שבת.

לא פעם ר' זלמן הלך למשרדים ממשלתיים, שם היה משחד את המנהל בכסף ובבקבוק שתייה חריפה, ובתמורה לכך המנהל היה מזמין מבית המלאכה של ר' זלמן כמות גדולה של שלטים. כך אירע לפעמים שר' זלמן היה מקבל הזמנה של אלף שלטים "זהירות חשמל", וכדומה.

בשנת תשל"ב עלה ר' זלמן עם משפחתו לאה"ק. בדרכם לארץ ישראל, התעכבו תקופה בעיר טשקנט שבבוכרה, כמו חסידים רבים נוספים. בשכנות אליהם התגורר הרה"ח ר' אשר ששונקין, שהחזיק בביתו מקווה. בטשקנט הורגשו פחות רדיפות השלטון, אם כי גם שם היו צריכים עדיין להיזהר מעינה הפקוחה של המשטרה החשאית.

המקווה בביתו של ר' אשר באטומער היה מוסווה בתוך אמבטיה רגילה, שכאשר הרימו אותה, נחשף תחתיה המקווה. מי המקווה לא הצטיינו בנקיות יתרה. אף על פי כן, החסידים היו מגיעים במסירות נפש יום יום על מנת לטבול לפני התפילה.

גם הרה"ח מוט"ל גרליק שהתגורר בטשקנט, בנה בביתו ארון שמאחוריו הוסתרו מדרגות שהובילו למקווה קטן שבנה.

הפ"נ הגיע ליעדו

בתקופה זו היו נשלחים מדי פעם כתבי חסידות לרבי עם אי אלו חסידים שהצליחו לצאת מברית המועצות.

פעם אחת כתב ר' זלמן פ"נ לרבי, ובהתאם לתנאים דאז, לא שלחו את הפ"נ, אלא הכניסו אותו בתוך ספר חסידות. ר' זלמן הגיע לביתו של אחד החסידים והכניס את הפ"נ לא' מכתבי יד של חסידות שהיו בביתו.

תמונת אילוסטראציה. ברית מילה מעבר למסך הברזל

מנת שיוכלו להתפרנס בהמשך החיים. ר' זלמן הגיב כי ילדיו לעומת זאת, לומדים בתלמוד תורה חרדי על מנת שיגדלו יהודים יראי שמיים. המתפללים ניסו לומר כי ניתן ללמוד באוניברסיטה ועם זאת להישאר יהודי ירא שמיים. ר' זלמן לא רצה להתווכח, רק ענה: אנחנו חב"ד, ואצלנו זה בנפש!

שנתיים לאחר עלייתו, בשנת תשל"ד, נסע ר' זלמן אל כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א וראה את הרבי לראשונה בחייו.

כשנכנס ליחידות שאלו כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות מצב משפחות החסידים בנחלת הר חב"ד. באותה תקופה אכן המצב הכלכלי היה קשה מאוד, עד שהיו משפחות שחייהם ברוסיה היו יותר קלים בגשמיות מאשר בארץ.

אך ר' זלמן ענה באותה פשיטות ושמחה בה ניחן עוד בהיותו ברוסיה: מה יהודי צריך? יש בית כנסת? יש מקווה? – אז יש כל מה שצריך!

לשמע התשובה עלה חיוך רחב על שפתיו הק' של הרבי.

כעבור תקופה קצרה זכו הכתבים להשתחרר ולהגיע לרבי. כשהגיעה המזוודה עם הכתבים לרבי, הרבי לקח א' מהם ופתח באחד העמודים וראה זה פלא – היה שם הפ"נ שכתב ר' זלמן.

אנחנו חב"ד! ואצלנו זה בנפש!

לאחר שיצא מברית המועצות, עלה ר' זלמן לארץ והתיישב בנחלת הר חב"ד.

פעם יצא שהגיע לאחד מבתי הכנסת במרכז הארץ. המתפללים שהתרגשו מאוד לראות יהודי יוצא רוסיה, נתנו לו 'שלום עליכם' לבבי ושוחחו עמו.

ר' זלמן אמר למתפללים שבת הכנסת שלהם הוא ממש כמו במוסקבה. מחשבתם הראשונה הייתה שהוא מתכוון לבנייה המיוחדת שיש ברוסיה, ובכוונתו לומר עד כמה מפואר בית הכנסת שלהם – אך ר' זלמן הסביר מייד שכשם שבמוסקבה רק הזקנים היו מגיעים לבית הכנסת; גם אצלם, הוא אינו רואה את צעירי הקהילה... המתפללים נבוכו, והסבירו לר' זלמן כי ילדיהם לומדים באוניברסיטאות על

המכינה לישיבה בחולון
מתרחבים
למען הדורות הבאים!

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

בשם הדור הבא

תודה רבה!